

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
З ПРЕДМЕТА
“МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРТЕПІАНО”
У ПОЧАТКОВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
(ШКОЛАХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ)**

**Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації**

**Спеціальність
“Музичне мистецтво”**

**Спеціалізація
“Фортепіано”**

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ З ПРЕДМЕТА
“МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРТЕПІАНО” У ПОЧАТКОВИХ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ (ШКОЛАХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ)**

Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Фортепіано”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

**ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ З ПРЕДМЕТА
“МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРТЕПІАНО” У ПОЧАТКОВИХ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
(ШКОЛАХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ)**

Методичні рекомендації

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 40 с.

Укладачі:	М. О. Бринич – викладач-методист Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського Л. І. Садова, І. Б. Сосяк – викладачі Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського
Рецензенти:	М. В. Сидор – доцент Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка Д. В. Борис – викладач Львівського музичного училища ім. С. Людкевича
Редактор	Є. Д. Колесник
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 2.3. Наклад 100 прим.

ПП“НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

ВСТУП

Дана праця розглядає проблеми планування уроків спеціального фортепіано в ДМШ, школах мистецтв.

До цієї теми ми звернулися з декількох причин. В методиці викладання групових предметів (як у загальноосвітніх школах, так і у музичних) є чітко розроблені плани проведення уроку. При індивідуальному навчанні складання плану супроводжується певними труднощами. Це пов'язано з особливостями проведення індивідуальних уроків, з ускладненнями планування (включенням творчого елемента навчання, необхідністю врахування проблем даного моменту). Проте, незважаючи на вищезгадані складнощі, планування індивідуального уроку є необхідним і результативним. Воно допомагає бачити перспективи професійного розвитку учня, допомагає у послідовності ставлення завдань, використанні принципу “від простого до складного”, а також принципу входження в “зону актуального розвитку” учня.

Попереднє планування дозволяє підібрати додатковий матеріал, урізноманітнити форми й методи, використати сучасні технології навчання. Ми вважаємо, що розрахунок лише на імпровізаційність і натхнення є помилкою. Безперечно, що момент імпровізації є надзвичайно цінним і необхідним компонентом уроку. Дуже часто доводиться вносити корективи під час проведення уроку, тому що потрібно вирішувати завдання, які не були заплановані, але вимагають невідкладного вирішення. Якщо учень, в основному засвоївши матеріал попереднього уроку, недостатньо опрацював якийсь елемент і цей елемент є принципово важливим, то виникає потреба в його доопрацюванні, хоча й це не було передбачено планом. Можливі варіанти плану уроку залежать також і від готовності учня до уроку, і від його змінення фізично-психологічного стану на даний момент.

З усіх видів уроку (тематичний, контрольний, зі змішаними завданнями) ми вибрали саме тематичні уроки з метою пропозиції певних форм роботи над даними темами, намагаючись визначити найбільш типові проблеми, які виникають при вивченні даних тем, а також запропонувати шляхи їх вирішення. Ми свідомі того, що враховуючи індивідуальні особливості учнів, можуть виникати й інші недоліки, шляхи виправлення цих недоліків можуть бути різні, враховуючи досвід викладача і його майстерність.

Дана праця включає в себе уроки по темах:

- Робота над поліфонічним твором.
- Робота над великою формою.
- Робота над п'єсами малої форми.
- Робота над розвитком різних видів техніки.
- Тематичні уроки з використанням творів різних жанрів.

З метою використання більшої кількості форм і методів роботи заплановано опрацювання одного твору протягом уроку. Ці плани можна використати також як фрагмент змішаного уроку. Як приклад, дано уроки, де тема розглядається при вивченні творів різних жанрів, що дає можливість провести цю тему протягом цілого уроку. Такі повні тематичні уроки надзвичайно важливі, тому що вони загострюють увагу учня, націлюють на одну тему і на її різні аспекти, що дає можливість глибше засвоїти матеріал і відповідно втілити дидактичні принципи "систематичності та послідовності" і "міцного засвоєння знань".

Багатство фортепіанної літератури дає можливість безкінечної кількості варіантів при комплектуванні програми, плануванні уроків, заповнення тем відповідним практичним матеріалом. Тому, на нашу думку, ця праця може вважатись зразком для варіантного підбору і планування.

Дана робота розрахована, у першу чергу, на студентів музичних училищ як додатковий матеріал до курсу методики, методично-виконавського аналізу творів та педагогічної практики. Ми сподіваємось, що вона може стати в нагоді молодим викладачам спеціального фортепіано ДМШ та шкіл мистецтв, допоможе їм в організації своєї роботи.

РОБОТА НАД ПОЛІФОНІЧНИМ ТВОРОМ

Перший клас

Тема уроку: розвиток поліфонічного мислення, слухового контролю, координації рухів у малюків на початковому етапі (на матеріалі "Укр. нар. пісні" в обробці Ю. Щуровського).

Мета уроку: засвоєння навичок гри поліфонічної фактури через розвиток слухового контролю, інтонування фрази та координації рухів.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем кожного голосу: вірне інтонування, темброве відчуття голосів.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка виконання вправи та позиційна послідовність в ля мінорі двома руками, різними штрихами.

II. Робота над новим матеріалом

1. Слухове сприйняття поліфонії учнем:

- гра учнем по черзі першого і другого голосу з виконанням іншого голосу викладачем;
- виконання викладачем п'єси в цілому, при цьому учень слухає і визначає місця неспівпадіння границь фраз, яскравих інтонаційних точок (такти 6–7, 8–9);
- вокальне інтонування голосів учнем разом з викладачем (учень – перший голос, викладач – другий голос) і навпаки.

2. Робота над рухами пальців і кисті при інтонуванні голосів:

- опрацювання окремо кожного голосу лівою та правою рукою без виштовхування звуків;
- інтонування мотивів, викладених шістнадцятими нотами, інтонування мотивів, викладених восьмими;
- вислуховування імітаційних переключок шістнадцятими нотами (такти 4–5, 6–7);
- гра двома руками разом, вислуховуючи закінчення фраз та організовуючи апарат на початок нової фрази.

3. Вироблення відчуття структурності й виразових особливостей кожного голосу при їх одночасному виконанні:

- виконання учнем твору двома руками: аналіз викладачем якості виконання, зокрема штриха *legato*;
- робота над координацією рухів (такти 1, 2) – виконання *legato* при зміні пальців, координація рухів при вступі другого голосу; звертання уваги на плавне ведення правої руки при “ауфтактовому” русі лівої руки;
- такти 4–5, 7–8 – координація рухів при вступі першого голосу, загострення уваги на плавне ведення в лівій руці при “ауфтактовому” русі правої руки; такти 7–8 – координація рухів при одночасному виконанні різних штрихів.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання твору в цілому, аналіз викладачем виконуваного.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного інтонування кожного голосу при їх одночасному звучанні через вислуховування голосів, рухи пальців та кисті, координацію рухів правої та лівої рук, різної динаміки голосів при їх одночасному виконанні.

Другий клас

Тема уроку: Інтонування поліфонічної фактури. Проблеми артикуляції, динаміки, тембру (на матеріалі “Полонезу” соль мінор Й. С. Баха зі зб. “Нотний зошит Анни Магдалени Бах”).

Мета уроку: Вдосконалення навичок інтонування поліфонічної фактури через розвиток слухового контролю, вивчення артикуляції кожного голосу, динаміки та тембру, роботи над пластикою рухів.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту кожного голосу, його метроритмічної структури.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка знання специфіки жанру полонезу (національна при-

належність, характер, метро-ритмічна специфіка), порівняння з іншими танцями.

II. Робота над новим матеріалом

1. Слухове сприйняття поліфонії учнем:

- виконання викладачем в цілому. Учень слухає: аналізує образно-танцювальні ритмоінтонації, показує їх рухами;
- вокальне інтонування одного голосу і гра другого голосу (можливо з викладачем).

2. Опрацювання артикуляції та динаміки першого голосу:

- 1–2 такт верхнього голосу – опора руки на сильну долю, пластичне зняття другої чверті, перенесення руки на третю долю, опора на сильну долю і зменшення опори руки на завершення мотиву. Подальша аналогічна робота по 2-тактових фразах;
- 5-ий такт – аналогічне виконання як в 1–2 тактах при динаміці *forte*;
- 7–8 такти – поєднання *legato*, *non legato* та рівність шістнадцятих нот при міжмотивній артикуляції;
- 11–13 такт – виконання четвертних нот *non legato (tenuto)* при динаміці *piano*. Звернути увагу на виконання кожної наступної фрази на вищому динамічному рівні.

3. Робота над артикуляцією і динамікою другого голосу, над відчуттям цілісності фрази при переважанні штриха *non legato, tenuto* (такти 5–6) аналогічно (порівняння з верхнім голосом, аплікатура). 10-й такт – мотивна артикуляція *legato* і *non legato*.

4. Опрацювання фактури в цілому:

- слухове сприйняття двоголосся, гра учнем по черзі кожного голосу з одночасним виконанням викладачем іншого голосу;
- гра учнем першої частини твору з перенесенням верхнього голосу на октаву вгору.

5. Відпрацювання координації рухів:

- 4-й такт – витримування половинної ноти верхнього голосу та зняття лівої руки в другому голосі на другій чверті;
- 6-й такт – зняття другої чверті в другому голосі при виконанні *legato* шістнадцятими нотами першого та “ауфтактове” взяття третьої долі в другому голосі при закінченні мотиву у першому.

Ш. Закріплення пройденого матеріалу

Виконання учнем 1-ї частини разом обома руками, аналіз викладачем виконаного.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного інтонування поліфонічної фактури цілого твору через точне артикулювання голосів, дотримання відповідного тембрового забарвлення та динаміки, координації рухів при проведенні двох голосів, пластичного виконання штрихів.

Третій клас

Тема уроку: Виховання поліфонічного мислення. Вияв народно-національної основи музики (на матеріалі твору І. Берковича "Ой з-за гори кам'яної" за обр. М. Леонтовича).

Мета уроку: Вдосконалення навичок слухання й гри поліфонічної фактури через роботу над слуховим контролем, тембральним забарвленням голосів, координацією рухів, інтонуванням двоголосся в одній руці. Ознайомлення з народно-національними особливостями даного твору.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Виділяючи найбільш складні фрагменти (двоголосся в одній руці).

2. Визначення стану організації ігрового апарату.

3. Перевірка знання тексту пісні.

II. Робота над новим матеріалом

1. Виявленням народно-національної основи твору:

- ознайомлення учня з хоровою партитурою М. Леонтовича (назви голосів, запис партитури, текст);
- спів учнем кожного голосу за партитурою;
- порівняння фортепіанного викладу з хоровою партитурою (викладач виконує хорову партитуру, учень слідує по фортепіанному викладу);
- бесіда з учнем про образно-сміслові значення тексту пісні, фор-

му викладу та форму твору (підголоскова поліфонія з елементами імітації, куплетна форма).

2. Робота над тембральним забарвленням голосів:

- виконання учнем теми у першому, третьому голосах, спів зі словами;
 - обговорення з учнем специфіки звучання чоловічого та жіночого голосів;
 - встановлення відповідності використання певного регістру в зв'язку зі зміною настрою.
3. Робота над диференціацією звучання 2-голосся в одній руці:
- гра 2-голосного викладу двома руками;
 - гра першого голосу – спів другого;
 - гра першого голосу – викладачем, другого – учнем;
 - перенесення голосів в інші регістри.
4. Відпрацювання фрагментів 2-голосся з довгими звуками:
- спів довгого звуку;
 - опора руки на довгий звук та подальше звільнення руки.
5. Робота над координацією рухів (такти 1–2, 9–10):
- плавне ведення правої руки при "ауфтактовому" русі лівої руки та навпаки.

Ш. Закріплення пройденого матеріалу

Виконання твору в цілому.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного виконання поліфонічної фактури через слуховий контроль, тембральне забарвлення голосів, виразне ведення 2-голосся в одній руці, координацію рухів.

Четвертий клас

Тема уроку: Інтонування поліфонічної фактури. Характерні особливості роботи над творами імітаційного типу (на матеріалі 2-голосної інвенції До мажор Й. С. Баха).

Мета уроку: Вдосконалення навичок інтонування поліфонічної фактури через розвиток слухового контролю, роботи над тембральним забарвленням голосів, інтонуванням кожного окремого голосу в 2-голосному викладі, координацією та пластикою рухів.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення засвоєння учнем тексту твору.
2. Визначення стану ігрового апарату.
3. Перевірка знання форми твору.

II. Робота над новим матеріалом

1. Формування слухового сприйняття поліфонічної фактури в цілому:

- образно-емоційне виконання викладачем твору;
- учень аналізує властивості виконання: загальна драматургія твору, тембральність звучання, тип поліфонічного письма (імітаційний);
- гра учнем тем (без протискладень);
- гра фрагментів співставленням теми та протискладення;
- гра теми в оберненні в одному голосі з одночасним проведенням елементу теми в збільшенні іншого голосу (такти: 3–4, 11–12, 19–20);
- вокальне інтонування одного голосу з одночасною грою іншого голосу;
- гра в ансамблі викладача з учнем.

2. Вироблення відчуття координації рухів та пальцевої активності при плавному веденні руки:

- робота над координацією та пластикою рухів (такти: 4, 5, 6, 12, 13, 14, 20, 21);
- співставлення проведення теми (*legato*) та кадансової побудови в іншому голосі (*non legato* – такти 9, 10);
- піаністичне опрацювання кульмінації в кадансах кожної частини.

3. Бесіда з учнем про тембральний колорит, асоціації зі звучанням різних інструментів або звучання голосів сопрано, тенор, бас, баритон – відповідно до регістру тематичного матеріалу.

III. Закріплення пройденого матеріалу

Виконання учнем інвенції в цілому.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного інтонування поліфонічної структури через активне вислуховування імітації, артикуляцію, тембральне забарвлення

голосів, координацію рухів. Проаналізувати динамічний план твору в ред. Ф. Бузоні, Б. Милича.

Шостий клас

Тема уроку: Робота над фактурою поліфонічного твору. Розвиток навичок виразної гри багатоголосся (на матеріалі 3-голосної інвенції до мінор Й. С. Баха).

Мета уроку: Вдосконалення навичок інтонування поліфонічної фактури, розвитку слухового контролю, роботою над тембральним відчуттям голосів, точним інтонуванням кожного голосу в триголосному викладі, координацією та пластикою рухів.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення засвоєння учнем тексту твору.
2. Визначення стану ігрового апарату.
3. Перевірка знання структури твору.

II. Робота над новим матеріалом

1. Формування слухового сприйняття поліфонічної фактури в цілому:

- виконання викладачем твору в цілому. Учень аналізує властивості виконання: тембральність звучності, тип поліфонії (імітаційний).

2. Опрацювання поліфонічної фактури:

- гра учнем теми: на протязі всього твору, враховуючи переходи з голосу в голос;
- гра учнем теми з протиставленням;
- виділення фрагментів твору, де триголосся виявляється продовженим звучанням попередніх двох голосів при вступі третього (такти 3, 5, 6, 7).

3. Піаністичне відпрацювання фрагментів, де в одній руді викладені два голоси (такт 7–11):

- гра голосів різними руками;

- робота над координацією рухів, пластичним веденням голосів при грі однією рукою.
- 4. Піаністичне опрацювання фрагментів з трелями (такт 8), облегшена гра (3–5 пальцями при опорі на перший – другий пальці).
- 5. Інтонування кожного голосу в триголосному викладі:
 - гра фрагментів з вислуховуванням одного з голосів на протязі цілого фрагменту;
 - робота над плавним переходом голосу з однієї руки в іншу (такти 5–6, 20, 25);
- 6. Вироблення тембрального відчуття голосів:
 - бесіда з учнем про характерне регістрове звучання кожного голосу, асоціації із звучанням різних інструментів, при чому активізація учня на власний пошук певного звучання відповідного інструменту. Ставлення перед учнем проблеми пошуку відповідного звучання.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання учнем II ч. твору аналогічно до I ч.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного інтонування поліфонічної фактури через активне вислуховування імітацій, артикуляцію, тембральне забарвлення кожного голосу, координацію рухів, технічне опрацювання фрагментів з трелями. Проаналізувати динамічний план.

РОБОТА НАД ВЕЛИКОЮ ФОРМОЮ

Другий клас

Тема уроку: Охоплення циклічної форми твору, побудова виконавського плану (на матеріалі сонатини М. Клементі До мажор 1, 2, 3 част.).

Мета уроку: Засвоєння учнем навиків побудови виконавського плану твору циклічної форми (сонатини) музичної мови періоду класицизму, вироблення відчуття циклічної форми через аналіз образно-емоційної побудови кожної частини, контрастності та знаходження

“вірного” темпу кожної частини, збереження даного темпу протягом всієї побудови.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем образного змісту кожної частини сонатини.

2. Визначення ступеню оволодіння учнем виконавськими засобами.

II. Робота над новим матеріалом

1. Виявлення характерних ознак циклічності сонатини. Аналіз змін мелодики, гармонії, фактури, темпу в кожній частині.

2. Встановлення точного темпу кожної частини, враховуючи їх взаємозв'язки в циклі та контрастність:

- встановлення одиниць руху кожної частини (I, II ч. – четвертні, III ч. – цілий такт);
- співставлення темпів I та III частин (*allegro, vivace*);
- співставлення темпів I та II частин (*allegro, andante*), II та III частин (*andante, vivace*);
- гра учнем початку кожної частини, враховуючи темпові співвідношення.

3. Виявлення образно-емоційного змісту, контрастності частин:

- гра учнем останнього епізоду I-ої частини, словесне визначення характеру II частини: відповідного темпу, артикуляції, звуковидобуття, гра першого періоду II-ої частини;
- гра учнем останнього періоду I-ї частини та безпосередній перехід до II-ої частини;
- гра учнем останнього речення II-ї частини, словесне визначення характеру III частини: відповідного темпу артикуляції звуковидобуття, гра першого періоду III-ої частини;
- гра учнем останнього періоду II-ї частини та безпосередній початок III-ї частини;
- цілісне виконання I-ї та II-ї частин; цілісне виконання II-ї та III-ї частин.

III. Закріплення пройденого матеріалу

Цілісне виконання учнем всього твору для розвитку формотворчої волі.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виконання твору в цілому, працюючи над точним темпом кожної частини, над образним змістом, темповим співвідношенням частин, над дотриманням єдиного темпу кожної побудови.

Третій клас

Тема уроку: Динаміка розвитку тематичного матеріалу. Виконавські завдання при побудові варіаційного циклу (на матеріалі “Теми з варіаціями” Ю. Щуровського).

Мета уроку: Засвоєння учнем навичок побудови виконавського плану твору циклічної форми (варіацій) – через виявлення динаміки розвитку тематичного матеріалу, аналізу образно-емоційної побудови твору, контрастності окремих варіацій та знаходження вірного темпу кожної варіації.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем образного змісту кожної варіації.
2. Визначення ступеню оволодіння учнем виконавськими засобами.
3. Визначення стану організації ігрового апарату.

II. Робота над новим матеріалом

1. Виявлення характерних ознак циклічності варіацій; аналіз теми та її змін у варіаціях (характеру, мелодики, ритміки, темпу):
 - цілісне, образно-емоційне виконання викладачем твору;
 - бесіда з учнем про зміни характеру кожної варіації.
2. Втілення характеру кожної варіації з встановлення відповідного темпу:
 - опрацювання варіацій 1, 3, 5, що вимагають різного характеру при збереженні єдиного темпу;
 - робота над варіаціями, які написані в інших темпах.

3. Опрацювання переходів із варіації на варіацію:

- виконуються варіації попарно: тема – перша варіація, перша варіація – друга варіація і т. д.;
 - перше виконання з достатньою цезурою для осмислення характеру наступної варіації;
 - подальше виконання зі зменшенням цезури.
4. Об'єднання варіацій в групи:
 - перша група – тема, 1, 2, 3 варіації;
 - друга група – 4, 5, 6 варіації і кода.
 5. Звільнення апарату в 4-ій варіації і коді:
 - робота над звільненням апарату після взяття акорду рухом пластичного підйому кисті, показ викладачем з перебільшеним сповільненням темпу.

III. Закріплення пройденого матеріалу

Цілісне виконання учнем твору.

IV. Домашнє завдання

Досягнення виконання твору в цілому, працюючи над образним змістом кожної варіації, темповим та образним співвідношеннями між варіаціями. Попрацювати над звуковидобуванням у 4-й варіації та коді.

П'ятий клас

Тема уроку: Виразове значення штрихів. Проблеми темпо-ритмічної організації учня (на матеріалі сонатини До мажор В. Моцарта № 1, 1 ч.).

Мета уроку: Засвоєння характерної виразової артикуляції через аналіз твору, співставлення контрастних образів та характерної для них артикуляції, збереження єдності цілого через роботу над метроритмом.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту твору.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
4. Перевірка знання структури твору.

II. Робота над новим матеріалом

1. Виявлення тематизму та відповідної йому артикуляції:

- виконання учнем експозиції сонатини;
- бесіда з учнем про художньо-образний зміст експозиції та аналіз виразового значення штрихів, їх оркестровість;
- визначення різниці виконання роздільних штрихів першої теми головної партії (*non legato* – перший мотив; *staccato* та робота над відповідним звуковидобуванням: опорне звуковидобування в *non legato* (такти 1, 2), “фанфарної теми” та пальцеве *staccato* у фразі (такти 2, 3, 4);
- визначення характеру штрихів в ліричній другій темі головної партії, робота над відповідним звуковидобуванням та пластикою рухів у *legato* (такти 5, 6, 7, 9–12) та роздільними штрихами (8 такт);
- визначення характеру звучання зв’язкової партії у порівнянні з першою темою головної партії; робота над пальцевою активністю у штрихах (такти 12–15);
- визначення характерної звучності у витонченно-наспівній побічній партії. Робота над штрихом *legato* та об’єднання коротких мотивних ліг в одну фразу; робота над кистевими рухами (такти 12–26);
- визначення характерної для заключної партії яскраво підкресленої артикуляції (поєднання специфіки штрихів із мотивною будовою). Робота над рухом кисті (такти 26–28).

2. Робота над темповою єдністю:

- збереження єдиного темпу при зміні характеру метроритму (цезура в головній партії). Виконання першої теми головної партії з рахуванням вголос (особливо уважно слухати паузи) та першої фрази другої теми головної партії;
- опрацювання точного метричного вступу терцій в лівій руці при переході з 11 на 12 такт (окремо опрацьовується акомпанемент, чергування правої та лівої рук);
- збереження єдиного темпу при зміні характеру у переході від зв’язкової до побічної партії. Гра з рахуванням вголос, уважне вислуховування пауз (такти 14–17).

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання експозиції сонатини в цілому з використанням диригентського пульсу, аналіз учнем виразового значення штрихів в роботі та репризі.

IV. Домашнє завдання

Опрацювати артикуляцію в цілому творі, спираючись на аналогії із засвоєним матеріалом в експозиції. Досягнення метроритмічної єдності через використання дрібно-пульсуючої одиниці (рахунок четвертними, восьмими нотами) та диригентського пульсу.

Шостий клас

Тема уроку: Робота над сонатною формою. Вияв контрастних образів та їх взаємодії в драматургії твору. Побудова виконавського плану (на матеріалі Сонати № 19 Л. Бетховена).

Мета уроку: Засвоєння учнем навичок побудови виконавського плану у формі сонатного *allegro* через аналіз твору, виявлення образно-емоційного змісту кожного розділу сонатного *allegro*, контрастності образів та їх взаємодії.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем образного змісту кожної партії сонатного *allegro*.
2. Визначення ступеню оволодіння учнем виконавськими засобами.
3. Визначення стану організації ігрового апарату.

II. Робота над новим матеріалом

1. Вияв контрастності образів:

- цілісне образно-емоційне виконання викладачем твору;
- бесіда з учнем про драматургію цілого твору (1 ч. сонати). Визначення кульмінаційного центру сонатного *allegro* (розробка), ролі трансформації побічної партії в драматургії твору;
- спостереження діалектичного розвитку матеріалу побічної партії. Аналіз характеру побічної партії та гра учнем матеріалу побіч-

ної партії в експозиції (ніжна, світла, мажорна, оптимістична) – такти 17–30.

- аналіз та гра учнем побічної партії в розробці (такти 34–40; 47–55);
- аналіз характеру побічної партії та гра її в репризі (такти 88 – 92) та кодї (98–100). Попутно відзначається зміна ладу;
- співставлення контрастних тем головної та побічної партій, гра заключної партії – початок розробки, закінчення розробки – початок репризи із зупинками, з осмисленням зміни характеру. Звертається увага на контрастність фактурну, динамічну, ладово-тональну.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання твору в цілому.

IV. Домашнє завдання

Опрацювання мелізмів, робота над метроритмічним переходом (39–45 такти) з використанням диригентського пульсу. Вдумливе виконання цілого твору (з врахуванням контрастності образів, їх співставлень).

РОБОТА НАД П'ЄСАМИ МАЛОЇ ФОРМИ

Перший клас

Тема уроку: Засвоєння виразових засобів (композиторських і виконавських на початковому етапі навчання) на матеріалі української народної пісні “Їхав козак на війноньку” в обр. І. Берковича.

Мета уроку: Засвоєння характерно-виразових особливостей обробки народної пісні “Їхав козак на війноньку” та їх виконавські втілення засобами артикуляції та динаміки.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту: аплікатури, артикуляції, спів пісні зі словами.

2. Визначення ступеня оволодіння учнем навичок гри *legato* та *non legato*.

II. Робота над новим матеріалом

1. Виявлення характерних ознак пісні:

- спів учнем пісні зі словами (сл. М. Гайворонського);
- аналіз характеру і співставлення відповідності тексту пісні і динаміки твору (2 куплети);
- гра викладачем твору, аналіз артикуляції. Виконання твору іншою артикуляцією для показу зміни характеру при зміні штриха;
- аналіз ладу (викладач звертає увагу на чергування мажору з мінором: 1–4, 5–8 такти);
- виявлення мотивної будови твору: спів учнем п'єси зі словами, одночасний показ в нотному тексті початку і закінчення фраз.

2. Закріпленням навичку “дихання” перед початком п'єси, фрази, мотиву. Учень співає, організовуючи апарат на початки і закінчення фраз.

3. Вдосконалення гри штрихом *legato* через об'єднуючий рух і регуляцію ступеня опори руки (у партії правої руки). Опрацювання штриха *non legato* партії лівої руки.

4. Пояснення учневі взаємозв'язку між засобами музичної виразовості, зокрема фактури і характеру музики:

- виконання викладачем п'єси із зміною фактури (можна використати обробку даної пісні Р. Савицьким), бесіда з учнем про виразові зміни в характері твору цієї обробки.

5. Аналіз другого куплету, загострення уваги на зміни у партії лівої руки.

III. Закріплення пройденого матеріалу

Виконання твору в цілому, аналіз викладачем виконання.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного виконання через роботу над штрихами у партії кожної руки, точного інтонування фраз при грі разом, використовуючи організацію апарату на початок та закінчення фрази, об'єднуючий рух кисті та регуляцію опори руки. Вивчити напам'ять і співати пісню “Їхав козак на війноньку”.

Другий клас

Тема уроку: Розвиток музично-слухових уявлень, творчої фантазії та навичок аналізу (на матеріалі п'єси С. Майкапара “Метелик”).

Мета уроку: Розвиток музично-слухових уявлень, творчої фантазії, навичок аналізу форми через виявлення особливих виразових засобів.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту твору.
2. Прослуховування згаданих учнем раніше вивчених творів на теми картин природи.

II. Робота над новим матеріалом

1. Розвиток музично-слухових уявлень та творчої фантазії:
 - цілісне, образно-емоційне виконання викладачем твору;
 - бесіда з учнем про емоційні враження від прослуханого, асоціативні порівняння, відтворення подій, які, на думку учня, відбуваються у творі;
 - викладач виконує інші твори, що написані на подібну тему (наприклад, “Метелик” Е. Гріга), розмова про враження;
 - запропонувати учневі зобразити неінструментально образ метелика.
2. Вироблення навичок аналізу форми твору:
 - виконання викладачем твору з перебільшеними цезурами між фразами, учень словами або рухом руки відзначає цезури;
 - розмова викладача з учнем на тему структурної побудови та поєднання структури зі змістом твору;
 - розгляд виразових засобів, за допомогою яких втілюється образ: аналіз мелодики, гармонії, тонального та динамічного планів, агогіки (з прикладами – грою викладача або учня).

III. Закріплення нового матеріалу

Гра учнем твору в цілому.

IV. Домашнє завдання

Підібрати або написати вірш про метелика, намалювати малюнок як враження після прослуховування музики, зімпровізувати на кон-

трастні теми, наприклад: “Ведмідь і метелик” і т. п., проаналізувати взаємозв'язок змісту, структури та виразових засобів.

Третій клас

Тема уроку: Розвиток навичок виразного інтонування мелодій (на матеріалі п'єси С. Людкевича “Старовинна пісня”).

Мета уроку: Освоєння навичок виразного інтонування мелодії через розвиток слухової уяви, інтонування фраз, динаміки, артикуляції та пластики рухів, робота над тактильними відчуттями.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту твору.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка знання учнем форми твору.

II. Робота над новим матеріалом

1. Розвиток слухового контролю і слухової уяви:
 - виконання викладачем твору: учень вслуховується в інтонування фраз;
 - виразний спів учнем мелодії I та II ч., викладач слідкує за вірним диханням, цезурами. Бажано підібрати текст.
 2. Аналіз якості звучання мелодії.
 3. Досягнення пластичності рухів при інтонуванні мелодії I–II ч. (“ауфтакт” та зняття фрази, підготовка до наступної фрази).
 4. Робота над пластикою рухів при інтонуванні фраз, що починаються з форшлагу (такти 7, 9, 15, 16, 25):
 - інтонування фрази без форшлагу;
 - технічне опрацювання форшлагу;
 - інтонування фрази в цілому.
 5. Інтонування фраз I ч. (“відкриті”, “закриті” фрази) відповідним звуковидобуттям та використанням зміни динаміки.
 6. Опрацювання зміни артикуляції в кульмінації твору (такт 13–18).
- #### III. Закріплення нового матеріалу
- Виконання учнем мелодії III ч. твору і порівняння її з I частиною.

IV. Домашнє завдання

Досягнути виразного інтонування мелодії через точне артикулювання, виразне інтонування кожної фрази, розвиток тактильного відчуття, пластики рухів. Опрацювати партію лівої руки.

Четвертий клас

Тема уроку: Розвиток слухорухової координації, музичних уявлень та творчої фантазії (на матеріалі п'єси В. Косенка "Дощик").

Мета уроку: Розвиток музичних уявлень, творчої фантазії, слухорухової координації через виявлення характерних виразових засобів та їх піаністичного втілення.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту твору.
2. Виконання учнем раніше вивчених творів на теми картин природи.
3. Визначення стану організації ігрового апарату.

II. Робота над новим матеріалом

1. Розвиток музично-слухових уявлень та творчої фантазії:
 - цілісне образно-емоційне виконання викладачем твору;
 - бесіда з учнем про емоційні враження від прослуханого, про виразові засоби, за допомогою яких створюється образ (артикуляція, динаміка, темпові зміни, тембральне забарвлення, тональність), асоціативні порівняння;
2. Розвитком слухорухової координації:
 - аналіз характеру звучання першого речення;
 - робота над артикуляцією, поєднання *non legato* лівої руки і *staccato* правої руки (такти 1–4);
 - опрацювання координації рухів при чергування правої та лівої рук (такти 9–12);
 - точне ритмічне виконання акордів партії лівої руки при рівних послідовностях у правій руці коди;

- технічне засвоєння п'ятипальцевої послідовності на чорних клавішах (такти 4–5 і аналогічні): положення руки в глибині клавіатури, гра інтервалом, акордом, гра подвоєнням 5–4, 4–3; поєднання висхідного і низхідного рухів, бажано використовувати аплікатуру, починаючи з 5-го пальця;
- зміна позицій у послідовностях правої руки (такти 13–14).

3. Робота над інтонацією мотивів, об'єднання їх у фрази та речення в середній частині твору.

III. Закріплення нового матеріалу

Гра учнем опрацьованих аналогічних місць.

IV. Домашнє завдання

Підібрати або написати віршик про дощик, намалювати асоціативний малюнок на тему: зімпровізувати на контрастні теми (наприклад: "Дощ і сонце", "Веселка"). Досягнути вправного виконання через роботу над артикуляцією, координацією рухів у різних співставленнях, технічним завершенням послідовностей, роботу над інтонацією мотивів.

РОБОТА НАД РОЗВИТКОМ РІЗНИХ ВИДІВ ТЕХНІКИ

Другий клас

Тема уроку: Розвиток моторики та творчих здібностей на матеріалі етюда О. Гедіке До мажор (№ 6 зі зб. "Фортепіано", 2 кл. під редакцією Ю. Милича).

Мета уроку: Засвоєння різних технічних формул, розвиток творчих здібностей учня через роботу над позиційними послідовностями, різними видами артикуляції, розвитком лівої руки, координацією рухів, аналізом твору.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту етюда, зокрема аплікатури, метроритму.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.

3. Перевірка засвоєння вправ: збирання позиційних послідовностей в інтервали, що утворюються між крайніми звуками.

II. Робота над новим матеріалом

1. Розвиток творчих здібностей:

- викладач виконує етюд, учень встановлює характер твору, композиторські прийоми, що допомагають розкрити характер (ремарки автора, рухливість пасажів в чергуванні з жвавим *staccato*, використання секвенцій). Встановлення спільно з викладачем тонального плану (До мажор, Соль мажор, До мажор, Фа мажор, До мажор);
- пошук учнем і викладачем асоціації з образом дитячої гри (“Гра в м’яч” і т. д.);
- транспонування першого речення в тональність Ре мажор.

2. Опрацювання технічних формул:

- відпрацювання рівності звучання в середині позиції. Виконуються лише мотиви шістьнадцятими нотами окремо кожною рукою мелодично рівно, без поштовхів, через активне підняття пальця та плавне ведення кисті;
- такти 24–25 – збирання в інтервали партії лівої руки, гра з правою рукою інтервалами, гра кількаразовими повтореннями послідовностей по четвертях;
- відпрацювання моменту переходу з позиції у позицію. Два способи: перший (1, 3, 5, 7 такти) – активне виконання кожної позиції “ауфтактовим” рухом. Вправа – виконання позицій повністю і затримка на першому звуці наступної позиції. Другий – плавний перехід однієї позиції в другу (такти 10, 12–14), слідкувати за плавністю і цілісністю ліній, коли “стики” не акцентуються; зменшення амплітуди рухів, порівняно з першим варіантом;
- аналіз характеру звучання штриха *staccato* і виконання його з допомогою кисті. Відпрацювання окремо тактів 2, 4, 6, 8 і аналогічних, звертання уваги на координацію рухів правої та лівої рук;
- такти 24, 25, 29, 30 – відпрацювання положення рук в глибині клавіатури, 1-й палець – близько до чорних клавіш.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання твору в цілому, аналіз виконання викладачем.

IV. Домашнє завдання

Досягнення вправного виконання через опрацювання різних технічних формул, вправ; транспонувати першу частину в Ре мажор.

Третій клас

Тема уроку: Робота над різними елементами техніки. Побудова виконавського плану (на матеріалі етюда № 50 К. Черні ред. Г. Гермера I ч.).

Мета уроку: Засвоєння різних технічних формул через роботу над позиційними послідовностями та їх змінами, координацією рухів. Розвиток творчих здібностей учнів через побудову виконавського плану.

План уроку

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту етюда, зокрема аплікатури.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка вправи на збирання мелодичних інтервалів (терцій) в гармонічні (такти 1, 2 і аналогічні).

II. Робота над новим матеріалом

1. Побудова виконавського плану твору:

- якісне, образно-емоційне виконання викладачем твору в цілому;
- бесіда з учнем про враження, контрастність у побудові твору;
- викладач виконує етюд з перебільшеними цезурами між фразами – учень словесно або рухом руки відзначає фрази, частини;
- встановлення характеру, контрастності кожної частини (легкий, прозорий в I ч., активно-рішучий – II ч.); виявлення виконавських засобів (динаміки, штриха).

2. Робота над технічними формулами:

- звільнення, підкладання першого пальця в гамоподібних пасажах (такти 2, 6–7, 9, 11, 13, 14, 15);
- перегрупування позицій у послідовностях (такти 3, 4, 7, 8, 13);
- перехід із вузького положення кисті руки на широке положення при переході на арпеджіо (такти 8, 10, 12, 16);

- зміна позицій через підміну пальця на одній клавіші (такт 16);
- робота над партією лівої руки способами дублювання шістнадцятих нот з правою рукою та опрацювання стрибків в акомпанементі.

III. Закріплення нового матеріалу

Робота над координацією рухів при зміні позицій.

IV. Домашнє завдання

Досягнення точного, вправного виконання етюда через роботу над різними технічними формулами, рекомендованими вправами та їх поєднанням. Опрацювати динамічний план етюда. Гра з застосуванням динамічних та ритмічних варіантів.

Четвертий клас

Тема уроку: Техніка виконання подвійних нот. Пошук виконавських виразових засобів для побудови форми твору (на матеріалі етюда № 26 К. Черні, редакція Г. Гермера, II ч.).

Мета уроку: Засвоєння техніки виконання подвійних нот через відпрацювання координації пальцевих рухів, вироблення відчуття звучання руху двох голосів. Робота над формою твору через динаміку, артикуляцію, педалізацію.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту етюда, зокрема точної апікатури.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка вивчених вправ: гра гами До мажор подвійними терціями апікатурою 1–3, 2–4, 1–3, 2–4 і т. д. вверх і вниз; 1–3, 2–4, 3–5, 1–3 і т. д. вверх і вниз.

II. Робота над новим матеріалом

1. Відпрацювання координації пальцевих рухів:
 - засвоєння переходу з позиції у позицію при коротких послідовностях і чорних клавішах (такт 1-й і аналогічний);
 - гра гами подвійними терціями (такт 2, 6, 10,);

- робота над трелями подвійними терціями (такти 9–11); засвоєння апікатури, положення руки, пластичність кисті і т. д.;
- гра подвійних терцій 4, 5 та 3, 4 подвоєннями, “ритмічними” варіантами.

2. Відчуття руху двох голосів:

- штриховий варіант – все *non legato*;
 - один голос – *legato*, другий – *staccato*;
 - динамічні варіанти: один голос – голосно, другий – тихо.
- ### 3. Виявлення виконавських засобів для побудови форми твору:
- виконання викладачем етюда цілісно, образно-емоційно;
 - бесіда з учнем про форму твору, кількість частин (дві і кода), характер та виразові засоби кожної частини (артикуляція, динаміка, визначення кульмінації).

III. Закріплення нового матеріалу

Пошук учнем аналогічних фрагментів до опрацьованих на уроці та пояснення учнем способів роботи над цими фрагментами.

IV. Домашнє завдання

Досягнення вправного виконання подвійних нот через роботу над координацією рухів та над відчуттям руху двох голосів. Робота над акомпанементом, враховуючи відповідність його характеру частин етюда.

Четвертий клас

Тема уроку: Інтонування акордової фактури, проблеми темпоритму (на матеріалі етюда № 8 тв. 37 А. Лемуана).

Тема уроку: Засвоєння основних принципів інтонування акордової фактури через роботу над слуховим контролем і організацією ігрового апарату.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту твору.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка вправи: вивчення основної гармонічної послідовності

окремо кожною рукою і разом двома руками із збереженням основної аплікатури.

II. Робота над новим матеріалом

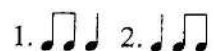
1. Розвиток слухового контролю, робота над компактним і точним звучанням цілого акорду:

- одночасне виконання крайніх звуків акордів окремо кожною рукою (сексти, квінти);
- одночасне виконання нижнього звуку акорду із середнім окремо кожною рукою з точним дотриманням аплікатури;
- одночасне виконання середнього і верхнього звуку акорду окремо кожною рукою з точним дотриманням аплікатури.

2. Робота над організацією ігрового апарату.

- робота над точною позиційною підготовленістю пальців.

Ритмічні вправи:

Окремо відпрацьовуються такти 17–21 і аналогічні.

- прослуховуємо мелодичну лінію, утвореною верхніми звуками акордів; аналіз мелодичних ліній та гра їх окремо;
- гра гармонічної послідовності акордів з виконанням верхнього мелодичного звуку “*tenuto*”, а двох нижніх – “*staccato*”.
- досягнення гнучкості зап'ястя, куполоподібної форми руки та чітких пальців. Вправи на кришці інструменту, перенесення руки з відчуттям наступної акордової позиції.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання етюду в цілому.

IV. Домашнє завдання

Досягнути ясного інтонування акордової фактури через роботу над вислуховуванням фактури, над позиційною підготовленістю пальців, гнучкістю кисті та формою руки, над мелодичною лінією в акордах; робота над дотриманням єдиного темпу.

ТЕМАТИЧНІ УРОКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТВОРІВ РІЗНИХ ЖАНРІВ.

Перший клас

Тема уроку: Комплексний розвиток учня-піаніста в донотний період розвитку.

Мета уроку: Робота над всебічним розвитком музичних здібностей учня через розвиток музичного мислення, творчих навичок, організації піаністичного апарату; підготовка до вивчення нотної грамоти.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Перевірка засвоєння пісні “Ой дзвони дзвонять.” Спів, гра, запис нот на 2-х лінійках із ритмічним малюнком.

2. Перевірка організації апарату при грі акомпанементу квінтами на чорних клавішах лічилки “Ой ходить сон”.

3. Повторення попередньо вивчених пісень “Огірочки”, “Гриби”.

4. Перевірка знання слів пісні “Іде, іде дід”.

II. Робота над новим матеріалом

1. Розвиток музичних здібностей (слуху та відчуття ритму):

- спів пісень “Ой дзвони дзвонять”, “Огірочки”, “Гриби” з показом рукою руху мелодії;
- вивчення мелодії пісні “Іде, іде дід” з показом рукою руху мелодичної лінії;
- спів пісні “Іде, іде дід” зі словами;
- підбір пісні за інструментом від звуку “фа”;
- плескання ритмічного малюнка пісні “Іде, іде дід”;
- плескання ритмічних малюнків № 6, 7 із “Сольфеджіо” В. Флиса, Я. Якубяка в ансамблі з педагогом (учень – верхній рядок, педагог – нижній і навпаки);
- плескання учнем цих же ритмічних малюнків одночасно двома руками.

Підготовка до вивчення нотної грамоти

Гра по попередньо зробленому запису на двох рядках пісень: “Кумо, кумо”, “Тук, тук”, “Два коти”, “Ой дзвони дзвонять”.

Пояснення учневі особливостей запису пісні "Іде, іде дід" із виходом за межі двох лінійок.

Робота над організацією піаністичного апарату

При виконанні пісень слідкувати за пластичністю апарату при інтонуванні мелодії *non legato*; організація руки на взяття інтервалу квінти на білих клавішах.

Розвиток творчих навичок

Підбір акомпанементу квінтами, розміщеними на білих клавішах, до пісні "Два коти", що виконується від звуку *соль* (квінти *до-соль, мі-сі*).

Транспонування пісні "Ой дзвони дзвонять" у тональності Фа мажор, Соль мажор.

Виховання музичного мислення

Прослуховування творів В. Косенка "Не хочуть купити ведмедика", "Купили ведмедика". Учень дає характеристику настрою п'єси та спільно з викладачем виявляє виразові засоби, використані композитором.

III. Закріплення нового матеріалу

Повторення вивчення п'єси і вправ.

IV. Домашнє завдання

1. Вивчити і співати пісню "Іде, іде дід" зі словами, записати на двох лінійках:

- починаючи з верхньої лінійки: другий раз починаючи запис над верхньою лінійкою.

2. Грати пісеньку "Ой дзвони дзвонять" від нот *ля, сі*.

3. Плєскати ритмічні малюнки із "Сольфеджіо" для I-го класу В. Флиса, Я. Якубяка одночасно двома руками.

3. Гра пісні "Іде, іде дід, дід" від звуку *фа* та повторення попередніх пісеньок від різних звуків.

4. Слідкувати за плавним веденням руки при грі *non legato*.

Другий клас

Тема уроку: Робота над формою в Сонатині Л. Бетховена Соль мажор та п'єсі "Allegro" В. А. Моцарта Сі-бемоль мажор.

Мета уроку: Вироблення в учня навиків цілісного виконання твору шляхом аналізу твору, передачі характеру кожної частини. Робота над переходами з однієї частини на іншу та над темповою єдністю.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Перевірка знання учнем тексту творів.
2. Перевірка знання побудови твору.
3. Перевірка точного виконання артикуляції в "Allegro" В. А. Моцарта.

II. Робота над новим матеріалом

1. З'ясування характеру кожної частини:

- виконання викладачем;
 - аналіз спільно з учнем характеру кожної частини.
2. Робота над переходами з частини на частину:
- закінчення I ч. і початок II част.;
 - закінчення II ч. і початок III част.;
 - перехід III ч. на коду.

3. Робота над досягненням єдиного метроритму:

- в тактах 5, 6, 7 і аналогічних: плєскання, рахунок вголос, диригування.

4. Робота над єдністю темпу в "Allegro" В. А. Моцарта:

- перехід із закінчення I ч. на початок II ч. з дотриманням єдиного темпу;
- гра закінчення II ч. і початку III ч. з рахунком вголос.

III. Закріплення нового матеріалу

Цілісне виконання творів.

IV. Домашнє завдання

1. Робота над характером кожної частини.
2. Робота над єдністю темпу (прийоми опрацьовано на уроці)
3. Цілісне виконання твору зі збереженням характеру і темпу.

Другий клас

Тема уроку: Ознайомлення учня з різноманітними видами поліфонічної фактури у тв орах різних жанрів (на матеріалі “Української народної пісні” обр. М. Любарського, Сонатини До мажор Т. Хаслінгера, Етюда № 65 Г. Гурліта зі зб. Етюди для фортепіано I–II кл. під ред. А. Г. Гудько, С. Н. Сільванського, Менуета ре мінор Й. С. Баха з “Нотного зошита” А. М. Бах).

Мета уроку: Вироблення навичок виявлення та інтонування поліфонічної фактури через розвиток слухової уяви.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту творів.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка якості виконання учнем Менуету ре мінор Й. С. Баха.

II. Робота над новим матеріалом

1. Аналіз виконання учнем Менуету:
 - бесіда про вид поліфонічної фактури (різномелодна). Її характерні особливості.
2. Виконання учнем з 2 по 16 такти (II част.) Сонатини Т. Хаслінгера До мажор. Виявлення виду поліфонії даної частини (різномелодна):
 - звернення уваги на особливість викладу даного епізоду. З 13 такту дзеркальне переміщення голосів;
 - вияснення з учнем характерних особливостей кожного голосу (короткі мотиви у верхньому голосі, більш довгі мотиви у нижньому голосі, і навпаки у 13–16 тт.).
3. Розповідь викладача про один з видів імітаційної поліфонії – канон з ілюстраціями:
 - аналіз етюду Г. Гурліта;
 - виконання учнем кожного голосу окремо з метою визначення ідентичності голосів;
 - гра одночасно двох голосів з одночасним вступом;
 - гра в ансамблі з викладачем.
4. Виконання викладачем “Української народної пісні”:

- пропонування учневі визначити види поліфонії (I куплет – різномелодна (9–16 тт.), II куплет (17–24 тт.) – канон, 25–32 тт. – різномелодна).

III. Закріплення пройденого матеріалу

Повторення основних ознак різних видів поліфонії. Обговорення з учнем методів роботи над різними видами поліфонії.

IV. Домашнє завдання

Опрацювати окремо кожен голос через гру зі співом для досягнення інтонаційної виразності голосів у поліфонічній фактурі.

Третій клас

Тема уроку: Робота над розвитком різних елементів техніки на матеріалі гам ля мінор, Ре мажор та етюдів Д. Кабалевського тв. 27, № 3 та К. Черні тв. 636 № 23

Мета уроку: Засвоєння різних технічних формул шляхом роботи над позиційними послідовностями, вироблення навичок групування у позиції, підкладання 1-го пальця в гамоподібних пасажах та арпеджіо, відпрацювання пальцевої активності при об’єднуючих рухах руки.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем текстів етюдів.
2. Визначення стану організації ігрового апарату.
3. Перевірка засвоєння вправ на підкладання 1-го пальця.

II. Робота над новим матеріалом

1. Робота над звільненням, підкладанням 1-го пальця в гамах ля мінор, Ре мажор, етюди Д. Кабалевського (тт. 1–4, 8–10, 15–16).
2. Звільнення, підкладання 1-го пальця при виконанні арпеджіо в гамах ля мінор, Ре мажор, етюди К. Черні тв. 646 № 23 (тт. 2–4, 17).
3. Опрацювання позиційних послідовностей через перегрупування та збирання арпеджіо в акорди в етюді К. Черні тв. 646 № 23.
4. Робота над переходом з вузького положення кисті на широке і навпаки при переході з гамоподібних пасажів на арпеджіо в етюді К. Черні тв. 646 № 23 (тт. 1–4, 17).

5. Відпрацювання пальцевої активності при об'єднуючому русі руки в етюді Д. Кабалевського ля мінор.

6. Робота над координацією рухів партії правої і лівої рук в етюді Д. Кабалевського ля мінор.

III. Закріплення нового матеріалу

Виконання етюдів в цілому з аналізом опрацьованих місць.

IV. Домашнє завдання

Досягнення точного, вправного виконання етюдів через роботу над різними технічними формулами, рекомендованими вправами та прийомами.

П'ятий клас

Тема уроку: Розвиток фортепіанної техніки. Робота над етюдами: К. Черні тв. 299, № 4, К. Черні тв. 849, № 27; В. Косенко тв. 15, № 16.

Мета уроку: Засвоєння навичок праці над технічними формулами на різних етапах вивчення твору.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. К. Черні тв. 299, № 4 (етап аналізу твору). Визначення якості розбору твору.

2. К. Черні тв. 849, № 27 (етап досягнення технічної вправності). Визначення якості засвоєння тексту твору, аплікатури, артикуляції. Виконання вправи: збирання фігурацій “альбертієві баси” в акорди.

3. В. Косенко тв.15, № 16 (етап виконання твору в належному темпі). Визначення стану ігрового апарату, перевірка знання тексту напам'ять.

II. Робота над новим матеріалом

1. Етап аналізу етюда:

- виконання викладачем етюда в належному темпі, характері та визначення учнем характеру твору (активно, динамічно і т. п.);
- визначення технічних формул, на яких побудовано етюд (групето);
- визначення прийому розвитку музичної думки (секвенціювання);
- поділ на частини:

тт. 1–8., тт. 15–22 – висхідні секвенції,

тт. 9–14 – низхідні секвенції;

- визначення ладово-гармонічного плану, виділення зворотів D_7 , VII_7 або їх обернення з розв'язанням в секвенцію (тт. 1–2, 4–9, 16–17, 20–21);
 - аналіз особливостей аплікатури (закінчення фігурацій групою на першому пальці, як принцип поєднання однакових аплікатурних груп (т. 1 і аналогічні);
 - особливості метроритму – початок фігурацій зі слабкої долі такту і відповідна організація руки для його виконання.
2. Етап аналізу технічних завдань, знаходження відповідних способів технічного вивчення етюда:
- виявлення основних технічних проблем – стрибки одночасно з перехрещенням рук то в лівій руці (тт. 1–8, 17–24), то у правій руці (тт. 9–16), фігурація “альбертієві баси” в акомпанементі (тт. 1–2);
 - уявна заміна в лівій руці двох стрибків одним, інтонаційне поєднання ля-бемоль малої октави – mi_1 , sol_1 , mi -бемоль, такти 1–2;
 - відпрацювання точного попадання на чорну клавішу – “зосереджуйтесь на рух вгору”;
 - такти 1–8 – гра фігурації “альбертієві баси” – як акордова послідовність;
 - відпрацювання, виконання фігурацій (“альбертієві баси” у правій руці (1 т.), в лівій руці (9 т.), зосередження уваги на легкості, точності, мінімальній висоті піднімання та мініальному заглибленню 1-го пальця, виконання фігурацій на *staccato*, гра ритмічних варіантів;
 - гра тактів 1–2, 9–10 двома руками разом, але фігурація “альбертієві баси” збирається в акорд, а стрибки другою рукою виконуються над акордом;
 - тт. 9–14: опрацювання партії правої руки, збирання її у вузьке розташування після стрибка з активізацією пальців при виконанні мотивів шістнадцятими на 4-й долі такту;
 - тт. 27–28: опрацювання стрибків правою рукою, вивчення окремо лінії акордів, відпрацювання лінії акордів, потім з'єднувати повністю, опрацьовуючи як стрибки у 1–2 тт.

3 етап. Виконання етюда в належному темпі.

Етюд В. Косенка тв. 15, № 16.

Аналіз виконаного етюда з виявленням проблемних моментів:

- виконання довгих ліній шістнадцятих (тт. 7–9) з об'єднуючим рухом при активності кінчиків пальців; тт. 2–3 і аналогічні (невисокі зібрані рухи рук при грі *staccato*);
- використання пауз між фразами (тт. 3–4 і аналогічні) як “трампліну” для переходу на наступний мотив і як організацію руки для переходу з мотивів *staccato* до мотивів *legato* шістнадцятими. Тт. 9–10 – опрацювання переходу з ліній шістнадцятих нот на акорд, використовуючи легкий рух зап'ястя “вгору – вниз”;
- аналіз динамічного плану, уточнення кульмінаційних моментів для наступного художнього виконання етюда.

III. Закріплення нового матеріалу

Повторення учнем відповідних способів роботи, аналогічних до пройденого матеріалу.

IV. Домашнє завдання

Проаналізувати гармонічний план, аплікатурні принципи та форму етюда К. Черні тв. 839 № 27, використовуючи запропоновані методи. Досягнути вправного, більш досконалого виконання етюда К. Черні тв. 849 № 27, використовуючи запропоновані методи. Досягнути належного темпу в етюді В. Косенка тв. 15, № 16, опрацювати динамічний план, чергувати виконання у ш видких та повільних темпах.

Шостий клас

Тема уроку: Виконавські завдання при грі поліфонічного циклу на матеріалі сюїти Ж. Б. Люллі мі мінор (Алеманда, Жига, Арія, Куранта, Сарабанда, Гавот).

Мета уроку: Вдосконалення навичок інтонування поліфонічної фактури шляхом розвитку слухового контролю, роботи над тембровим забарвленням голосів. Засвоєння учнем навиків побудови виконавського плану циклічного твору – сюїти через аналіз кожного танцю, співставлення характерів, знаходження вірного темпу кожного танцю.

ПЛАН УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

1. Визначення якості засвоєння учнем тексту сюїти.
2. Визначення якості засвоєння учнем характеру кожного танцю.

II. Робота над новим матеріалом

1. Робота над інтонуванням поліфонічної фактури в триголосному викладі:

- виділення місць з двоголоссям в одній руці (Алеманда – тт. 1–8 ліва рука, т. 9 права рука та аналогічні; Жига – тт. 1–8 ліва рука та аналогічні; Арія – партія лівої руки);
- гра зі співом довгих звуків;
- почергова гра голосів викладачем і учнем.

2. Робота над інтонуванням в імітаційній поліфонії (Куранта):

- гра лише імітацій (тт. 14, 15 – ліва рука, тт. 16, 17 – права рука та аналогічні);
- виконання фактури в цілому, вислуховуючи та виділяючи імітації.

III. Робота над побудовою виконавського плану циклу

1. Виявлення характерних особливостей кожного танцю:

- цілісне художнє виконання викладачем циклу;
- бесіда з учнем про характер кожного танцю та відповідні виразові засоби для досягнення характеру.

2. Опрацювання переходів з одного танцю на інший:

- виконання закінчення кожного танцю з усною характеристикою наступного танцю (характер, динаміка);
- виконання початку кожного танцю.

IV. Закріплення нового матеріалу

1. Визначення аналогічних місць поліфонічної фактури до опрацьованих на уроці.

2. Виконання переходів із танцю до танцю без усного аналізу з відповідним внутрішнім настроєм.

V. Домашнє завдання

Досягнути більш якісного звучання поліфонічної фактури в кожному з танців. Працювати над циклом в цілому, відповідно до характеру кожного танцю. Робота над образним і темповим співвідношенням при цілісному виконанні твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Воробкевич Т.* Методика викладання гри на фортепіано. – Львів: Логос, 2001.
2. *Савицький Р.* Основні засади фортепіанної педагогіки. – Львів, 1994.
3. *Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано. – М., 1971.
4. *Баренбойм Д.* Путь к музыцированию. – Л., 1979.
5. *Коган Г.* Работа пианиста. – “Музыка”, 1979.
6. *Любомудрова Н.* Методика обучения игре на фортепиано. – М.: “Музыка”, 1982.
7. *Ляховицкая С.* Задания для развития самостоятельных навыков при обучении фортепианной игре (в младших классах ДМШ). – “Музыка”, 1970.
8. *Милич Б.* Воспитание ученика-пианиста (1–2 кл., 3–4 кл. ДМШ).
9. *Савшинский С.* Работа пианиста над музыкальным произведением. – “Музыка”, 1964.
10. *Гимакин Е.* Воспитание пианиста. – М.: “Советский композитор”, 1969.
11. *Шмидт-Шкловская А.* О воспитании пианистических навыков. – Л., 1985.
12. *Щапов А.* Некоторые вопросы фортепианной техники. – М., 1968.

Для нотаток

Для нотаток

